

Περί τὸ 1.35 μ. δυτικώτερον τῆς ταφῆς Α εἶχεν εὐρεθῆ πρὸ ἐτῶν τάφος κιβωτιόσχημος, σφωζομένου μήκους 1.25, πλάτους ἐσωτερικοῦ 0,55 καὶ βάθους 0,39 μ. Πάχος πλακῶν $\pm 0,08$ μ.

Ἄσφαλῶς ἔχομεν πρὸ ἡμῶν τμήμα τοῦ παναρχίου νεκροταφείου τῆς πόλεως τῆς Βεροίας.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΑΝΑΡΕΙΩΜΕΝΟΥ

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΙΣ ΑΝΑΚΤΟΡΟΝ ΒΕΡΓΙΝΗΣ

Συνεχίσθη καὶ ἐφέτος ἡ ἀνασκαφὴ εἰς τὸ ἀνάκτορον τῆς Βεργίνης, κατὰ μήκος τοῦ νοτίου ἐξωτερικοῦ τοίχου καὶ μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ νοτίου τοίχου τοῦ ἀνακτόρου (Πί ν. 381 α - γ).

Κατὰ τὴν προηγουμένη ἀνασκαφικὴν περιόδον εἶχεν ἀποκαλυφθῆ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τοῦ νοτίου ἐξωτερικοῦ τοίχου μέχρι νοτίως τοῦ δωματίου Β καὶ εἶχεν ἐπισημανθῆ εἰς τὴν τομὴν τὴν γενομένην νοτίως τοῦ χώρου C.

Ἡ ἐφετεινὴ ἀνασκαφὴ ἔδειξεν ὅτι ὁ τοίχος οὗτος σώζεται ὀλόκληρος καὶ βαίνει παραλλήλως τοῦ νοτίου τοίχου, ἀκόμα καὶ πέραν τῆς ΝΑ. γωνίας τοῦ ἀνακτόρου (δωμ. L). Ὁ τοίχος ἀνεσκάφη κατὰ τὸ ἡμισυ τοῦ μήκους του καὶ ἑκαθαρίσθη ἐπιμελῶς. Εἶναι κατεσκευασμένος διὰ πωρίνων λίθων ἀνίσου μεγέθους καὶ ἀργῶν λίθων, οἱ ὅποιοι ὅμως περιορίζονται μόνον εἰς τὸ βόρειον τμήμα τοῦ πλάτους του καὶ κατὰ κανονικὰ σχεδὸν διαστήματα μεταξύ τῶν πωρίνων δόμων, ὡσάν « γεμίσματα » τῶν τετραπλευρῶν κενῶν, τὰ ὅποια δημιουργοῦν οὔτοι. Ἔχει συνολικὸν ὕψος 0,95 ἕως 1 μ. καὶ πλάτος 0,87 μ., ἡ κατωτέρα δὲ σειρὰ τῶν δόμων εἰς τὸ ἡμισυ σχεδὸν τοῦ ὕψους του (0,50 μ.) ἐξέχει κατὰ 0,05 ἕως 0,18 μ. τῆς ἀνωτέρας εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν - ὄψιν του, ἡ ὅποια εἶναι ὁμαλὴ καὶ ἡ περισσότερον ἐπιμελῶς κατεσκευασμένη. Εἰς αὐτὴν τὴν πλευρὰν ὁ τοίχος σχηματίζει, κατὰ διαστήματα 2.20 μ. περίπου, προεξοχὰς πρὸς Ν. (ὀδόντας), διαστάσεων 0,80 x 0,60 μ., αἱ ὅποια εἶναι ἐκτισμέναι μὲ πωρίνους δόμους μόνον ἢ μὲ πωρίνους δόμους καὶ μὲ ἀργούς λίθους. Καὶ εἰς τοὺς « ὀδόντας » τὸ κατώτερον μέρος τῆς δομῆς ἐξέχει ὅπως καὶ εἰς τὸν ὑπόλοιπον τοίχον καὶ παρέχει τοιουτοτρόπως τὴν ἐντύπωσιν μιᾶς ταινίας, ἡ ὅποια περιβάλλει καὶ τοὺς « ὀδόντας » καὶ ἐπιτείνει τὴν ἐπιμελημένην ἐμφάνισιν τῆς νοτίας ὄψεως. Ἀντιθέτως εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν οἱ πωρίνοι δόμοι καὶ οἱ λίθοι δημιουργοῦν ἐπιφάνειαν ἀνώμαλον, ἡ ὅποια δὲν πρέπει νὰ ἦτο ὀρατὴ ἀλλὰ κεκαλυμμένη πιθανόν ὑπὸ τοῦ ἐδάφους.

Ὁ τοίχος οὗτος εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον του σχηματίζει γωνίαν πρὸς τοίχον μὴ συνδεδεμένον

ὅμως πρὸς τὸν ἀνατολικὸν τοίχον τοῦ ἀνακτόρου. Εἶναι πολὺ πιθανόν, ὅτι ὁ νότιος ἐξωτερικὸς τοίχος σχηματίζει γωνίαν καὶ εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον του, τὸ ὅποιον δὲν ἀπεκαλύφθη εἰσέτι.

Ποῖος ὁ προορισμὸς τοῦ τοίχου δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπῶμεν ἀκόμη. Παρατηρήσαμεν ἤδη κατὰ τὴν περυσινὴν ἀνασκαφὴν καὶ τὸ ἐβεβαιώσαμεν ἐφέτος, ὅτι ὑφίσταται κάποια πίεσις ἀπὸ Ν. πρὸς Β. καὶ τὸ φυσικὸν ἔδαφος, ἡ πληθῶδες « μούσγα », μετακινεῖται πρὸς Β., οὕτως ὥστε νὰ καλύπτῃ ὀλόκληρον σχεδὸν τὸν μακρὸν αὐτὸν τοίχον. (Ἐφέτος εὗρομεν τὰ τμήματα τοῦ τοίχου, τὰ ὅποια εἶχομεν ἀποκαλύψει πέρυσι, κεκαλυμμένα κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν « μούσγαν »).

Τὴν « μούσγαν » συναντῶμεν συνήθως μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ νοτίου ἐξωτερικοῦ τοίχου, ἐνῶ βαθύτερον τὸ χῶμα εἶναι διαφορετικῆς ὕφης καὶ χρώματος, μαλακὸν καὶ καστανόφαιον, καὶ περιέχει πολλὰ, εἰς ὄρισμένα σημεῖα, νοτίως τοῦ τοίχου ἕως 0,50 μ., πάρα πολλὰ, ὄστρακα ἑλληνιστικά, τὰ πλεῖστα ἐκ μεγάλων ἀγγείων ἀχρώμων, λεκανῶν καὶ διαφόρων οἰκιακῶν σκευῶν χονδρῶν, ἀλλὰ καὶ πολλὰ μελαμβροφῆ σκύφων, καθάρων, πινακίων κ. ἄ. καὶ ὀλίγα τοῦ τύπου τῆς « δυτικῆς κλιτύος ». Νοτίως τοῦ δωματίου Β εὗρομεν δύο περιέργους πηλίνας βάσεις, σχεδὸν ὁμοίας, αἱ ὅποια εἶναι ἐξωτερικῶς τετράπλευροι μὲ κοίλας πλευρὰς καὶ ἐσωτερικῶς ἡμισφαιρικαί.

Εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ νοτίου ἐξωτερικοῦ τοίχου, κυρίως νοτίως τοῦ δωματίου V καὶ, ὀλιγώτερον, τοῦ δωματίου Β, ὑπῆρχε παχὺ στρώμα καεῖσῶν ἢ ἀποσαθρωθεισῶν ὀργανικῶν ὀλῶν, τὸ ὅποιον περιβάλλει καὶ τοὺς « ὀδόντας ».

Εὐρέθησαν ἐπίσης διεσπαρμέναι κέραμοι καὶ τεμάχια σίμης πηλίνης, νοτίως δὲ τῶν δωματίων F καὶ G, ἀπὸ τοῦ νοτίου τοίχου ἕως 2 μ. νοτιώτερον, ὑπῆρχε στρώμα κεράμων, κορινθιακῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς τὸ ὕψος τοῦ τοιχοβάτου τοῦ νοτίου τοίχου, ἐνῶ ἄλλο στρώμα κεράμων, λακωνικῶν τῶν περισσοτέρων, ὑπῆρχε νοτίως τοῦ δωματίου L, ἐπὶ τοῦ νοτίου ἐξωτερικοῦ τοίχου.

Κατὰ τὴν ἐφετεινὴν ἀνασκαφὴν εὐρέθησαν ἀρκετὰ χαλκῆ νομίσματα. Ἐξ αὐτῶν τὰ τέσσαρα εἶναι Φιλίππου τοῦ Β' (Α. Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος, Β. Ἴππεὺς) καὶ εὐρέθησαν: τὸ πρῶτον νοτίως τοῦ δωματίου E, εἰς βάθος 0,10 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ νοτίου τοίχου, τὸ δεύτερον νοτίως τοῦ δωματίου I (1.45 μ.) εἰς βάθος 0,58 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῶν πωρίνων δόμων τοῦ νοτίου τοίχου, τὸ τρίτον εἰς ἀπόστασιν 1 μ. ἀνατολικῶς τῆς ΝΑ. γωνίας τοῦ ἀνακτόρου, εἰς βάθος 1 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ τὸ τέταρτον νοτίως τοῦ δωματίου I, εἰς βάθος 0,35 μ. ἀπὸ τῆς

ἐπιφανείας τῶν παρίνων δόμων τοῦ νοτίου τοίχου. Ἐκ τῶν ὑπολοίπων, δύο εἶναι τοῦ βασιλέως Ἄντιγόνου Γονατᾶ ἢ τοῦ Ἄντιγόνου Δάσωνος (Α. Κεφαλὴ Ἄθηνᾶς κρानοφόρου, Β. Σάτυρος ἐγείρων τρόπαιον καὶ διάφορα σύμβολα), τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν τὸ πρῶτον νοτίως τοῦ δωματίου Χ, 1 μ. περίπου ἄνωθεν τοῦ κατεστραμμένου τοιχοβάτου τοῦ νοτίου τοίχου, καὶ τὸ δεύτερον εἰς τὴν ΝΑ. γωνίαν τοῦ ἀνακτόρου, εἰς τὸ ὕψος τῆς ἐπιφανείας τοῦ νοτίου ἐξωτερικοῦ τοίχου. Ἐν ἄλλο εἶναι τοῦ βασιλέως Περσέως (Α. Κεφαλὴ Περσέως, Β. Ἄετός). Εὑρέθη καὶ τοῦτο εἰς τὴν ΝΑ. γωνίαν, 0,30 μ. ὑψηλότερον τῆς ἐπιφανείας τοῦ νοτίου ἐξωτερικοῦ τοίχου, εἰς ἀπόστασιν 2.45 μ. βορείως αὐτοῦ. Εἰς πολὺ καλὴν κατάστασιν διατηρεῖται νόμισμα Ἀμφιπολιτῶν (Α. Κεφαλὴ Ποσειδῶνος, Β. Ἴππος τριποδίζων, ἐπιγραφὴ ΑΜΦΙΠΟΛΙΤΩΝ)· εὑρέθη νοτίως τοῦ τοίχου, ὁ ὁποῖος χωρίζει τὰ δωμάτια Ι καὶ L, εἰς ἀπόστασιν 0,85 μ. νοτίως αὐτοῦ καὶ εἰς βάθος 1.96 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.

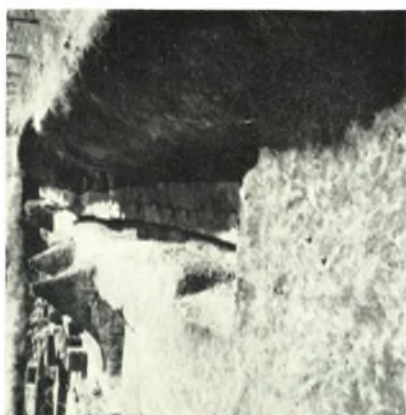
Τὰ ὑπόλοιπα τέσσαρα νομίσματα εἶναι περισσότερον ἐφθαρμένα. Εἰς κακὴν ἐπίσης κατάστασιν εὑρέθησαν τεμάχια χαλκῶν ἀντικειμένων, πιθανὸν ἐξ ἐξαρτημάτων σκευῆς ἵππου.

Ἀπὸ τὰς μέχρι τοῦδε ἐνδείξεις, δστρακα, νομίσματα, συμπεραίνομεν ὅτι ὁ νότιος ἐξωτερικὸς τοίχος πρέπει νὰ εἶναι σύγχρονος περίπου μὲ τὸ ἀνάκτορον καὶ ὅτι ἡ διαφορετικὴ κατασκευὴ τοῦ τοίχου τούτου ἀπὸ τοὺς τοίχους τοῦ ἀνακτόρου ὀφείλεται εἰς τὸν διαφορετικὸν προορισμὸν του.

Εἰς τὴν ἀνασκαφὴν συνειργάσθησαν, ἔχουσαι τὴν ἄμεσον ἐποπτεῖαν τῶν ἐργασιῶν, αἱ βοηθοὶ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος Ἀλεξάνδρα Δάφφα - Νικονάνου καὶ ἡ δ. Δέσποινα Χατζῆ, ἡ ὁποία συνέβαλε καὶ εἰς τὴν σύνταξιν τῆς παρούσης. Τὴν ἀνασκαφὴν παρηκολούθησαν ἄρκετοὶ τελειόφοιτοὶ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ἐνισχυθέντες ὑπ' αὐτῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

ΜΑΝ. ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ - Γ. ΜΠΑΚΑΛΑΚΗΣ

*

Ἐνάκτορον Βεργίνιας: α - β. Ὁ νότιος ἐξωτερικὸς τοῖχος καὶ τμήμα αὐτοῦ, γ. Λεπτομέρεια τοῦ νοτίου ἐξωτερικοῦ τοῖχου μετὰ τῶν ἐξοχῶν

Μ. ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ - Γ. ΜΠΑΚΑΛΛΑΚΗΣ